

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin

Kritik mot åklagare vid Åklagarmyndigheten, 2:a åklagarkammaren i Malmö, för långsam handläggning av en förundersökning

---

Anmälan

I anmälningar till JO framförde AA kritik mot Polismyndigheten i Skåne och åklagare vid Åklagarmyndigheten, 2:a åklagarkammaren i Malmö, med anledning av handläggningen av en förundersökning.

Utredning

Handlingar i bl.a. åklagarkammarens ärende 302-2767-06 inforrades och granskades. Vidare inhämtades muntliga upplysningar från bl.a. kammaråklagarna BB och CC. Följande framkom.

Den 22 maj 2006 blev polis beordrad till en kiosk i Lund med anledning av ett rån. Två maskerade unga män skulle genom att hota personal med pistol ha tagit pengar från kassalådan. Två pojkar, 15 och 16 år, delgavs den 24 maj 2006 misstanke om rån. Den 18 oktober 2006 lades förundersökningen ned beträffande femtonåringen. Den 19 december 2006 väcktes åtal mot sextonåringen. Förundersökningen leddes inledningsvis av kammaråklagaren BB och övertogs i mitten av september 2006 av kammaråklagaren CC.

BB uppgav att det under sommaren 2006 på grund av semestrar var svårt att hitta tider för förhör. Utredningsmännen var väl insatta i ärendet och det överenskomms att de skulle fortsätta att handlägga detta även under sommaren. I samråd med försvararna bestämdes att förhör skulle hållas efter semestrarna. Någon gång mellan den 22 augusti och mitten av september gick hon igenom handlingarna och fann anledning att gå vidare i ärendet varefter hon lämnade nya direktiv. Hon hade många ärenden att slutföra innan hon påbörjade sin tjänstledighet i mitten av september.

CC berättade att hon hade fruktansvärt mycket att göra när hon fick ärendet. BB hade den 14 september gett direktiv och hon gav själv ytterligare direktiv den 18 september. I mitten av november skickade hon en påminnelse till polisen om att utredningen skulle slutföras. Därefter erhöll hon fotografier, dels från polisen, dels från en av de misstänkta mor. Hon hade flera samtal med utredaren under ärendets

handläggning och var angelägen om att utredningen skulle slutföras i november. Den 23 november begärde dock försvararen förlängd tid till den 4 december att yttra sig över utredningen.

Från Polismyndigheten i Skåne inforades en rapport över den granskning av polisens handläggning av utredningen som verkställdes med anledning av en artikel i Sydsvenska Dagbladet. Granskningen avsåg bl.a. polisens handläggningstid i ärendet. Vidare framkom att genomförandet av en husrannsakan i ärendet anmälts till Åklagarmyndigheten, riksenheten för polismål, där en förundersökning verkställdes.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningstiden i ärendet.

Åklagarmyndigheten (vice överåklagaren DD) inkom med ett yttrande samt upplysningar från chefsåklagaren EE i vilka bl.a. följande anfördes.

EE redogjorde inledningsvis för handläggningen av ärendet i överensstämmelse med vad BB och CC uppgett. Han tillade att förundersökningsprotokollet i delgivet skick inkom till åklagarkammaren den 13 december 2006 och att åtal väcktes mot FF för rån den 19 december 2006. Därutöver uppgav han under rubriken "Yttrande" följande.

Enligt 4 § lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare skall förundersökning i förevarande fall bedrivas skyndsamt. Förundersökningen skall avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas inom sex veckor från delgivning av brottsmisstanke. Tidsfristen får överskridas enbart om det är nödvändigt med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter. Samtliga åklagare på kammaren är väl medvetna om denna regel. Tidsfristen i aktuellt ärende har väsentligen överskridits.

Förklaring härtill är följande: Under sommaren uppstod problem att fastställa tider för kompletterande förhör med bland andra de två misstänkta personerna till följd av hinder från försvararnas och de misstänkta sidan. Förhören kunde äga rum först den 15 respektive den 16 augusti 2006. Förhören redovisades till åklagarkammaren den 21 respektive den 22 augusti 2006. Förhören föranledde BB att begära viss kompletterande utredning, vilken var färdigställd den 5 oktober 2006. Tidpunkt när denna kompletterande utredning redovisats till åklagaren är ovisst – notering härom saknas i diariet. Vid denna tidpunkt och fortsättningsvis under hösten var arbetsbelastningen på i tjänst varande åklagare på kammaren mycket hög till följd av underbemanning – vilket vid olika tillfällen framförts till personalavdelningen vid Riksåklagarens kansli. Resursbrist utgör förvisso ej godtagbart skäl att överskrida fastställda tidsfrister men utgör likväl en förklaring. Därtill hade jag som kammarchef i samband med att BB påbörjade sin tjänstledighet i mitten av september 2006 nödgats omfördela vissa av de mål som handlades av henne till andra redan hårt ansträngda åklagare. CC, som tilldelades nu aktuellt mål, genomgick, sannolikt efter det hon erhållit del av resultaten av senast begärd komplettering, materialet i akten under första hälften av oktober 2006 och fattade den 18 oktober 2006 beslut att nedlägga förundersökningen mot en av de misstänkta, GG, och att förundersökningen mot FF skulle fullföljas. Enligt CC var hon angelägen att slutföra förundersökningen så snart som möjligt och hade i tiden efter den 18 oktober 2006 kontakt med vederbörande utredningsmän vid skilda tillfällen i denna fråga. Enbart ett av dessa tillfällen är dock diariefört, nämligen påminnelse till polisen den 16 november 2006. Som ovan angivits inkom beslutsunderlaget till åklagaren den 13 december 2006 och åtal väcktes den 19 december 2006. Ovanstående är således förklaring till målets handläggningstid.

DD anförde, efter att inledningsvis ha redogjort för den aktuella rättsliga regleringen, i huvudsak följande.

Den i 4 § angivna tidsfristen överskridas endast om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter. Viss vägledning av vilka situationer som lagstiftaren haft i åtanke som skulle ge skäl att överskrida tidsfristen står att finna i förarbetena i regeringens proposition 1994/95:12, Handläggning av ungdomsmål. Där sägs (sid. 96-97) beträffande nämnda tidsfrist att densamma endast får överskridas om det är absolut nödvändigt t.ex. om det är fråga om en mycket omfattande brottsutredning såsom vid ligabrottslighet med många misstänkta och ett stort antal brott som är svårutredda. Vidare sägs att tidsfristen kan få överskridas om man under förundersökningens gång upptäcker nya brott som den unge misstänks för eller att den unge under det att förundersökningen pågår begår nya brott. Som ytterligare exempel anføres att det är nödvändigt att genomföra tekniska undersökningar som tar lång tid. Det förhållandet att det för tillfället råder brist på utredningspersonal eller att andra uppgifter anses böra ges företräde innebär inte att fristen får överskridas.

Tidsfristen började löpa den 24 maj 2006 då de båda ungdomarna delgavs misstanke om rån. Det innebar att beslut i åtalsfrågan skulle ha fattats senast den 5 juli 2006. Förundersökningen lades ned mot den ene misstänkte den 18 oktober 2006 och åklagaren väckte åtal mot den andre misstänkte den 19 december 2006. Den lagstadgade tidsfristen har således överskridits med som mest drygt fem månader.

Chefsåklagaren har i sitt yttrande redogjort för skälen till att tidsfristen överskridits. Generellt kan sägas att resursbrist inte enligt lagstiftaren utgör ett godtagbart skäl till att tidsfristen får överskridas. Vidare torde det vara så att det inte går att "avtala" bort tidsfristen genom att med försvararen överenskomma att bl.a. p.g.a. semester skjuta på förhör med den misstänkte. Att utredningen inledningsvis komplicerades av hanteringen av bilderna på de misstänkta så att utredningen i den delen först blev klar den 22 juni 2006 är dock inget som åklagaren kan lastas för. De kompletterande förhören med de misstänkta genomfördes i mitten av augusti 2006. Åklagaren gav polisen nya direktiv först en månad senare. Direktiven avsåg fotografering och längdmätning av de misstänkta samt ytterligare en person. Det kan tyckas att denna typ av utredningsåtgärd borde ha genomförts tidigare under förundersökningen. Eftersom åklagaren är ansvarig för förundersökningens bedrivande är det viktigt och detta särskilt när lagstiftaren uppsatt tidsfrister att åklagaren regelbundet håller sig underrättad om utredningsläget så att nya direktiv omedelbart kan ges om den fortsatta utredningen. Att en ny åklagare i september 2006 fick överta ärendet är naturligtvis olyckligt.

Enligt Åklagarmyndighetens bedömning har handläggningen av ärendet inte stått i överensstämmelse med de krav som lagstiftaren ställer på handläggningen av ungdomsmål. Ett överskridande av den lagstadgade tidsfristen med mer än fem månader är inte acceptabelt.

Avslutningsvis skall tilläggas att hanteringen av mål av aktuellt slag uppmärksammas i Åklagarmyndighetens verksamhetsplan för 2007. Under rubriken Ungdomsbrott och unga målsägande sägs följande:

- Samtliga allmänna åklagarkammare skall under året inom sina verksamhetsområden kalla till minst två samverkansmöten mellan rättsväsendet och socialtjänsten och i sina årsrapporter beskriva innehållet i mötena och kammarens bedömning av vilket värde mötena har haft.
- Åklagarkamrarna skall, på sätt som bestäms senare, lämna uppgifter om efterlevnaden av fristen för beslut i åtalsfrågan enligt 4 § lagen om unga lagöverträdare. Uppgifterna kommer att avse en eller ett par avgränsade perioder.

Det skall tilläggas att det numera bestämts att uppgifterna skall omfatta sista kvartalet 2007.

AA yttrade sig över Åklagarmyndighetens remissvar.

Bedömning

JO:s uppgift är att granska att myndigheter och andra som står under JO:s tillsyn följer lagar och andra författningar i sin verksamhet. Syftet med granskningen är i första hand att undersöka om myndigheterna har handlat enligt gällande regler för förfarandet. Däremot brukar JO inte pröva myndigheters ställningstaganden i sak, såvida dessa inte strider mot lag eller annan författning eller annars framstår som uppenbart felaktiga. Detta innebär att JO vanligen inte prövar myndigheters överväganden i lämplighets- eller bedömningsfrågor. JO kan inte heller ändra eller upphäva ett beslut som en myndighet har fattat och granskningen är inte avsedd att föregripa eller ersätta den prövning som kan eller har kunnat ske i ordinarie ordning.

Mot denna bakgrund och med beaktande av att dels polismyndigheten granskat myndighetens egen handläggning av förundersökningen, dels åklagare i straffrättslig ordning prövat en husrannsakan som ägde rum hos en person som inte var misstänkt för brott, har min granskning begränsats till att gälla handläggningstiden vid åklagarkammaren.

Av 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken framgår att en förundersökning skall bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Undersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Enligt 4 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (i här gällande lydelse, före den 1 januari 2007) skall en förundersökning mot den som inte har fyllt 18 år och som gäller brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader bedrivas med särskild skyndsamhet. Förundersökningen skall avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart det kan ske och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottsmisstanke. Denna tidsfrist får överskridas endast om det är nödvändigt med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Den aktuella förundersökningen inleddes den 22 maj 2006 och två pojkar delgavs misstanke om brott den 24 maj 2006. Tidsfristen för beslut i åtalsfrågan löpte således ut den 5 juli 2006. Beslut i åtalsfrågan fattades avsevärt senare, den 18 oktober 2006 beträffande den ene och den 19 december 2006 beträffande den andre misstänkte. Tidsfristen överskreds således med tre och en halv respektive fem och en halv månad.

Inledningsvis synes den aktuella förundersökningen ha bedrivits med godtagbar aktivitet hos polis och åklagare. Under sommaren 2006 har dock utredningstakten avtagit. En förklaring till detta är, enligt Åklagarmyndigheten, att det under denna tid funnits hinder från försvararnas och de misstänkta sida mot att hålla kompletterande förhör. AA har tillbakavisat påståendet att hennes son inte skulle ha varit tillgänglig för förhör. Jag vill i denna del endast understryka att i ett ärende av detta slag kan det förhållandet att utredningsmän eller försvarare har semester inte, annat än tämligen kortvarigt, få fördröja handläggningen.

Som förklaring till den även under hösten 2006 utdragna handläggningen har Åklagarmyndigheten angett hög arbetsbelastning och underbemanning. Jag har förståelse för att arbetssituationen varit ansträngd på åklagarkammaren. Detta utgör

dock inte något godtagbart skäl för att överskrida en i lag föreskriven frist. I ett sådant fall ställs dessutom särskilt stora krav på aktivitet från förundersökningsledarens sida.

BB fick den 22 augusti 2006 handlingar från polisen med anledning av förhör som hållits med de misstänkta. Först drygt tre veckor därefter gav BB polisen nya direktiv. Ett sådant dröjsmål är inte godtagbart i ett ärende där en frist om sex veckor gäller för färdigställande av hela förundersökningen.

CC övertog förundersökningsledarskapet i mitten av september och gav bara några dagar därefter kompletterande direktiv till polisen. De utredningsåtgärderna utfördes mellan den 26 september och den 5 oktober. Det kom sedan att dröja mer än två månader innan beslut i åtalsfrågan fattades. Under den tiden begärde och fick försvararen anstånd i två veckor med att inkomma med eventuella erinringar över protokollet. Dessutom synes vissa ytterligare utredningsåtgärder ha vidtagits. Orsaken till dröjsmålet i övrigt har inte kunnat klarläggas. Ytterligare utredning framstår inte som meningsfull. Jag konstaterar emellertid att det tagit för lång tid. CC borde givetvis också ha dokumenterat de kontakter hon hade med utredaren.

Vad som i övrigt framkommit i ärendet föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i det ovan sagda.